

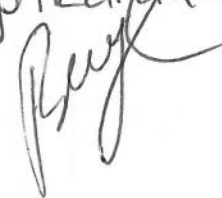

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih : 17.11.2022
Sayı : 8781

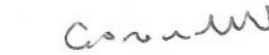
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

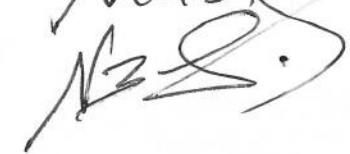
Ülkemizde yaşanan derin ekonomik krizin nedenleri ve bu krize karşı alınması gereken önlemlerin belirlenmesi, hükümetin ekonomi politikalarında ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi ve bunlara dair çözüm önerilerinin ortaya konması, hükümetin uyguladığı Kur Korumalı Mevduat uygulaması, vergi afları ve düşük faiz politikası gibi ekonomi politikalarının yurttaşlarımıza maliyetlerinin belirlenmesi ve yurttaşlarımızın yaşadığı ekonomik sorunlara ilişkin çözüm bulunabilmesi amacıyla Anayasanın 98, TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Gökhan ZEYBEK
İstanbul Milletvekili

Burcu Köksal
Afyonkarahisar Mu.

Özgür KARABAT
İstanbul Milletvekili

Tufan Köse
İzmir Mu.

A. Velihi Bakırlioğlu
Manisa Mu.

3781 Sayılı Meclis Araştırma Önergesi İçerik Özeti

MİLLETVEKİLİ ADI SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZA
1) Ahmet KAYA	Trabzon	A. Kaya
2) Süleyman GİRGEN	Muğla	S. Girgen
3) TEKİN BİNGÖZ	ANKARA	T. Bingöz
4) Gecir Osman Budak	Antalya	G. Budak
5) Tura Aydoğan	İstanbul	T. Aydoğan
6) Rahat ZEYBEK	Antalya	R. Zeybek
7) Ali Mohir BASARIR	MERSİN	A. Basarir
8) Bayram Yılmazoğlu	Gaziantep	B. Yilmazoglu
9) Hakan BALTACI	Kastamonu	H. Baltacı
10) Yıldırım KAYA	Ankara	Y. Kaya
11) Murat BAKAN	İzmir	M. Bakan
12) Mehmet Bekaroğlu	İstanbul Mv.	M. Bekaroglu
13) Hüseyin YILDIR	AYDIN Mv.	H. Yildir
14) Orhan Sarıbal	Bursa Mv.	O. Saribal
15) Alpay Antmen	Manisa Mv.	A. Antmen
16) Ufuk Gökçöz	Eskişehir Mv.	U. Gokcoz
17) Cevdet Yüceer	Tekirdağ Mv.	C. Yuceer
18)		
19)		
20)		
21)		
22)		
23)		
24)		
25)		

GENEL GEREKÇE

AKP'nin iktidara geldiği yıllar dünya ölçeğinde yüksek miktarda likidite olan yıllardır. AB ve ABD merkez bankalarının izlediği düşük ya da sabit faiz politikaları nazara alındığında sıcak paranın gelişmekte olan ülkelere doğru kayması, söz konusu ülkelere önemli bir likidite imkanı sunmuştur. AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılından 2012 yılına kadarki süreçte belli makroekonomik göstergedeki olumlu havanın bu konjonktürden okunması yerinde olacaktır. Hülasa enflasyonda dalgalı da olsa yaşanan düşme eğilimi, faizde 2006-2008 dönemi hariç 2012 yılına kadar devam eden düşüş eğilimi ve bütçe dengesi gibi noktalarda olumlu bir havanın oluşmasında etkili olmuştur. Ancak büyüme noktasında olumlu bir hava öne çıkarıldığı halde işsizlik ve cari dengede kronikleşen başarısızlığın bu dönemde de sürdüğü görülmektedir.

Son 20 yılda yaşanan cari açıkta dikkat çeken özelliklerden biri özel kesimin tasarruf oranının düşük olmasıdır. Kaldı ki gelir düzeyi Türkiye'nin gelir düzeyinden düşük olan Çin ve Hindistan gibi ülkelerde dahi tasarruf oranları yüzde 40'lara ulaşmışken Türkiye'de bu oranın yüzde 12 seviyesinde kalması bu tezi güçlendirmektedir. Özetle mevcut AKP hükümetleri büyümek için, dışarıya bağımlı bir strateji izlemişlerdir. Ekonomin dış kaynaklara bağımlı hale gelmesi ise sonradan yaşanacak döviz ve likidite krizlerinin en önemli sebepleri olarak öne çıkmıştır. Kısacası AKP ülke dışındaki bol likidite sayesinde yerleşik hale getirdiği ekonomik politikaların sürdürülebilir olduğu yanılgısına düşmüş, dünya ölçeğinde yaşanan ekonomi politikalarındaki değişimleri dikkate almamış, artan likidite sorununa rağmen sürdürülen dış ekonomik finansmana dayalı ekonomi modelinden ısrarla müspet bir sonuç almaya çalışmıştır.

Öte yandan ülkede artan otoriterleşme ve siyasi erkin toplumsal ve ekonomik tüm alanlarında tek söz sahibi olma eğilimi, ülkedeki sermayenin hareketlerini de ciddi oranda etkilemiştir. Bir yandan yerli sermaye yatırımlarında ciddi bir düşüş yaşanmış, diğer yandan da kurumsal işleyişin sekteye uğraması ve özellikle özerk olması gereken ekonomik kurumlarının bu özelliklerini kaybetmesi de yabancı sermaye çıkışlarını ömnenli ölçüde tetiklemiştir. Bu ortamda iktidar çevresinde peyda olmuş çeşitli sermaye gruplarının da rekabete, inovasyona ve beceriye dayalı yatırım yerine mevcut sistemden yararlanarak kısa sürede zenginleşme yolunu seçtikleri, sıcak paradan, spekülasyonlardan ve özellikle inşaat gibi üretimi dayandırmayan ve sürdürülebilir olmayan alanlardan zenginleşme yolunu seçmişlerdir. Bu durumun kısa vadede bir ekonomik büyüme sağlayabildiği; ancak başarılı bir ekonomik gelişmeye yol veremeyeceği içinden geçtiğimiz ve yıllara yayılan krizle birlikte somut olarak anlaşılmıştır.

2010'lu yıllardan bu yana AKP'nin birikim stratejisi inşaat, alt yapı yatırımları, gayrimenkul ve kentsel rantı dayanmaktadır. Bu sektörlerdeki düşük maliyet-yüksek talep dengesi bozulunca hesaplar da şaşmaya başlamıştır. Bilindiği üzere özellikle inşaat ve rantı dayalı ekonomi politikalarının sürdürülebilmesinin temel dayanağı faizin düşük tutulmasıdır ki AKP'nin ağır bedellerine rağmen düşük faiz ısrarının sebebi budur. Keza iktidar blokunun inşaat ve emlak sektörüyle kurmuş olduğu bu ilişki yüzünden de faizlerin artırılmadığı, tam tersine düşürülmeye çalışıldığı değerlendirilmektedir. Piyasa gerçeklerini reddeden bu anlayışın, reel banka faizlerinde bir karşılığı olmaması, devlet bankaları üzerinden zaman zaman düşük faizli kredi imkanları sunulması, hem kamu bankalarının bilançolarında bozulma yarattığı gibi enflasyonu tetikleyen unsurlar da olmaktadır.

Başta AB ve ABD'de faizlerin yükseltilmesine rağmen Türkiye'de piyasa beklentilerinin tersine düşük politika faizi uygulamasının devam etmesi krizi derinleştiren bir sorun olarak görülmektedir. Öyle ki yaşanan döviz ve likidite sorununu derinleştiren bu ısrarın kısa sürede ekonomide bir iyileşme eğilimini dahi doğurması beklenmemektedir. Son Merkez bankası Para Politikası Kurulu (PPK) 2022 yılı Ağustos ve Eylül toplantılarında haftalık repo faizini yüzde 14,00 seviyesinden yüzde 12'ye indirmiş, Ekim ayında ise faizleri beklentilerin 50 baz puan üzerinde 150 baz puan düşürerek, yüzde 10,5 seviyesine çekmiştir. Bu kararların dövizde yukarı yönlü dalgalanmalar yarattığı ve hükümetin yeni bir buluş gibi sunduğu Kur Korumalı Mevduat (KKM) ile faiz yükünün ve döviz eksenli yüklerinin de arttığı açıktır. Öte yandan Merkez Bankası Para Politikası Kurulu'nun son faiz düşürme kararının ardından düşük faiz uygulamasından vazgeçilebileceğine dair verdiği sinyal dahi piyasalarda normalleşme beklentisi yaratmamıştır.

Türkiye'nin Ağustos ayı itibarıyla kısa vadeli dış borç stoku 138.1 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Bunun yüzde 46,2'si ABD doları, yüzde 26,1'i euro, yüzde 8,62'si TL, yüzde 19,1'i de diğer döviz cinslerinden oluşmaktadır. Dış borç stoku 2002'den bu yana 319 milyar dolarlık artışla AKP iktidarında üç katına çıkmıştır. AKP eliyle yaratılan bu ekonomik konjonktürde borçlar Türkiye'deki tüketim ve yatırımların temel kaynağını oluşturur hale gelmiştir. Hal böyleyken borçların sürdürülmesi ülke ekonomisinin işleyebilmesi açısından olmazsa olmaz hale gelmiştir. Dolayısıyla borçların çevrilemez ve sürdürülemez bir düzeye ulaşması ülke ekonomisinin içine düştüğü derin krizi daha da içinden çıkılmaz hale getirecektir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 2022 Mayıs ayında açıkladığı iç borç verilerine dair projeksiyonlara bakıldığında borç faiz ödemelerinin, anapara ödemelerini geçtiği görülmektedir. 3 trilyon 109 milyar TL'ye ulaşan merkezi yönetim brüt borç stokunda ise döviz cinsinden borçların TL cinsinden borçları ikiye katladığı görülmektedir.

2022 Nisan ayı itibarıyla iç borç anapara ödemesi 1 trilyon 483 TL'ye ulaşırken, faiz ödemesi ise 1 trilyon 743 TL olarak kaydedildi. Aralık 2021'de anapara ödemeleri 1 trilyon 316 milyar TL, faiz ödemeleri ise 794.7 milyar TL idi. Anaparadaki sadece dört aylık artış oranı bile yüzde 13 olmuş, faiz tutarındaki artış ise yüzde 119'u bulmuştur. 2021 Nisan ayında anapara ödemesi 1.1 trilyon TL, faiz ödemesi ise 635 milyar TL idi. Dolayısıyla bir yıllık faiz ödemesindeki artış, 1 trilyon TL'nin üzerinde olmuştur.

Aynı şekilde 2022 Ekim ayı verileri dikkate alındığında Hazinenin borç stoku, geçen yıl eylül ayından bu yana 1 trilyon 493 milyar lira artmıştır. 2022 yılının Eylül ayı sonunda ise bu rakam 3 trilyon 675 milyar liraya ulaşmıştır. Borç stokunun vadesine kadar ödenecek faiz yükü 3 trilyon 119 milyar liraya ulaşmıştır. Dolayısıyla anaparası 1 trilyon 738 milyar lira olan iç borçların Ekim ayı itibarıyla hesaplanan faiz yükü 2 trilyon 327 milyar lirayla anapara tutarıyla Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir seviyeye ulaşmıştır.

Hazine'nin iç ve dış borçlardan kaynaklı anapara ve faiz ödemelerinin gayrisafi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı da artmaktadır. Buna göre Hazine'nin iç ve dış borçlardan kaynaklı anapara ve faiz ödemelerinin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı Nisan 2022 itibarıyla yüzde 70'e ulaşmıştır. Bu oran 2021 yılı sonunda yüzde 54 seviyesindeydi. Özellikle toplam faiz ödemelerinin milli gelire oranındaki bu artış ülkenin değerlerinin, birikim ve üretim kapasitesinin doğrudan faize ve tefecilere akıtıldığının en temel göstergesidir.

Ülke ekonomisinde kara deliğe sebep olan bir başka uygulama ise Kur Korumalı Mevduat (KKM) uygulamasıdır. Kur Korumalı Mevduat hesapları 14 Ekim 2022 itibarıyla 1 trilyon 443 milyar 111 milyon liraya ulaşmıştır. Bu yarıya yakını, yani 742.1 milyar TL'si, dövizden gelen hesaplardan oluşmaktadır. KKM'den yararlanan gerçek ve tüzel kişi hesabı sayısı ise 2 milyon 297 bin 22'ye ulaşmıştır.

KKM'nin bütçeye maliyeti 2022 Eylül ayında 9,2 milyar TL olurken bu miktar Ağustos ayında 15 milyar TL'yi geçmiştir. Merkezi Yönetim Bütçe Giderlerinde "Mevduat ve Katılma

Hesaplarının Kur Artışlarına Karşı Korunmasına İlişkin Giderler” olarak adlandırılan KKM’nin maliyeti sadece yedi ayda (Mart 2022 – Eylül 2022) 84,9 milyar lira olmuştur. Bu uygulamanın başladığı günden bu yana maliyetinin 200 milyar lirayı aştığı değerlendirilmektedir. AKP’nin TBMM’den geçirdiği torba kanun ile süresi uzatılan bu uygulamanın maliyetinin 31 Aralık 2023’e kadar kurda yaşanan artışlarla birlikte maliyetlerin artması kaçınılmaz olacaktır. Kur yatay seyreitse bile bu sitemin ülke ekonomisine maliyeti yüz milyarlarca lirayı bulacaktır. Üstelik bu maliyete vergi indirimleri ve Türk lirasının değerini korumak için yürütülen diğer politikalar dahil edilmemektedir.

Sözde döviz dizginlemek üzere uygulamaya konan bu uygulamanın gelinen noktada işe yaramadığı, KKM’nin hayata geçirildiği günden bu yana dolar ve euronun eski seviyelere geri döndüğü ve hatta uygulamaya geçilmeden önceki seviyeleri aştığı ortadadır. Dolayısıyla KKM uygulaması, ülke zenginlerine aktarılan yüzlerce milyar TL’lik bir servet transferi uygulamasına dönüşmüştür.

Bir taraftan içerde ağır faiz ödemeleri gerçekleştiren AKP iktidarı diğer yandan da Hazine eliyle borçlanma yoluna gitmektedir. Dönmeyen ekonomi çarklarının borçla yürütülmeye çalışılması vatandaşa yeni vergi yükleri ve zamlar olarak yansımaktadır.

Borç stokunun artmasıyla oluşan devasa bütçe açığı, net borçlanma yapılmadığı halde borç stokunun ve faiz yükünün artmasında iktidar izlediği yanlış ekonomik politikalar başat rol oynamaktadır. Resmi faiz oranlarını sözde düşük tutmak için döviz, altın ve enflasyona endeksli borçlanmalara ağırlık veren iktidarın ülkeyi bu borç ve faiz sarmalından çıkarma kapasitesinin kalmadığı her geçen gün daha açık ortaya çıkarken, gün geçtikçe krizin bedelinin büyüdüğü de unutulmamalıdır.

Hükümetçe açıklanan büyüme verilerine rağmen, 2022 cari açık 55 milyar dolar ve GSYH’nın yüzde 5,5’i kadardır. Bir yıl içinde ödememiz gereken dış borç ve cari açık toplamı 230 milyar dolara ulaşmıştır. Türkiye’nin CDS oranı 620 baz puan olurken, Türkiye tahvilleri uluslararası piyasada işlem gören 21 ülke içinde Savaşta Rusya’dan sonra en yüksek ikinci sıradadır. Bu durum Türkiye’nin dış borçlarını tüm dünyadan daha pahalı çevirebildiğinin somut göstergelerinden biridir.

Bu çerçevede Hazine Kasım 2022 tarihinde 2028 vadeli eurobond ihracını 1,5 milyar dolar borçlanma ile tamamladı. İhraç yüzde 10 faiz ile gerçekleştirildi. Buna göre Hazine, 1,5 milyar dolarlık borç için 5 yılda toplamda 750 milyon dolar faiz ödeyecek. Bu tahvil ihracı da dahil edildiğinde AKP hükümeti, 2022 yılında uluslararası sermaye piyasalarından toplam 9 milyar dolar tutarında borçlanmış oldu. Bu adım 19 yıl sonra ilk kez yüzde 10 faizle dolar borçlanan hükümetin faiz karşıtı söylemlerinin ne denli yersiz ve altı boş olduğunu göstermektedir. Kaldı ki Hazine'nin bu yılın sonuna kadar 2 milyar dolar daha olmak üzere, toplam 11 milyar dolarlık bir Eurobond borçlanması yapması bekleniyor. Bilindiği üzere Mart'ta gerçekleşen 2 milyar dolarlık borçlanmanın faizi yükü yüzde 8,6 seviyesindeydi. Ancak ülkemize dair ekonomik, hukuki ve siyasal risklerin artması borçlanma faizlerini de doğrudan etkilemekte, siyasal iklim vatandaşın yükünü de arttırmaktadır.

Bazı ülkelerin borçlanma faizleri ile Türkiye arasındaki uçurum ülkemizdeki ekonomik krizin derinliği kadar siyasal iklim ve hukukun seviyesiyle de doğrudan ilişkilidir. Ülkemizin ABD Hazinesine göre yaklaşık 2,5 kat, İngiltere'ye göre yaklaşık 3 kat, Almanya'ya göre 4 kattan fazla ve Japonya'ya göre 10 kattan fazla faiz ödeyerek borçlanması hükümetin ekonomi yönetimi noktasında bir karnesi olarak da görülebilir.¹

Bu tabloyu daha da karartan bir diğer etken de tahvillerin 6'şar aylık kupon ödemelerinden herhangi bir gelir vergisi stopajı yapılmayacak olması ve dolayısıyla bir de vergi geliri kaybı oluşturmasıdır. Tüm bu tablo AKP'nin ekonomik modelin iflasının olduğu kadar, ülkenin uluslararası finans kapitale adım adım teslim edilişinin ve bir borç tuzağının içine çekilişinin de resmidir. Bu tabloda yurttaşlarımıza düşen pay ise ne yazık ki kriz, yoksulluk, işsizlik ve geleceksizlik olmaktadır.

AKP politikalarının dünya ölçeğinde yerini belirleyen pek çok araştırmanın gösterdiği gibi bu ekonomi politikalarının sürdürülebilir bir yni yoktur. IMF'nin G-20 ekonomilerini sınıflandırdığı tablousu da bu konuda dikkat çekicidir. Aşağıdaki tabloda, dünyada ekonomilerinde yaşanan resesyon ve enflasyon karşısında hangi ekonomi politikaların uygulandığı ortaya konmaktadır.²

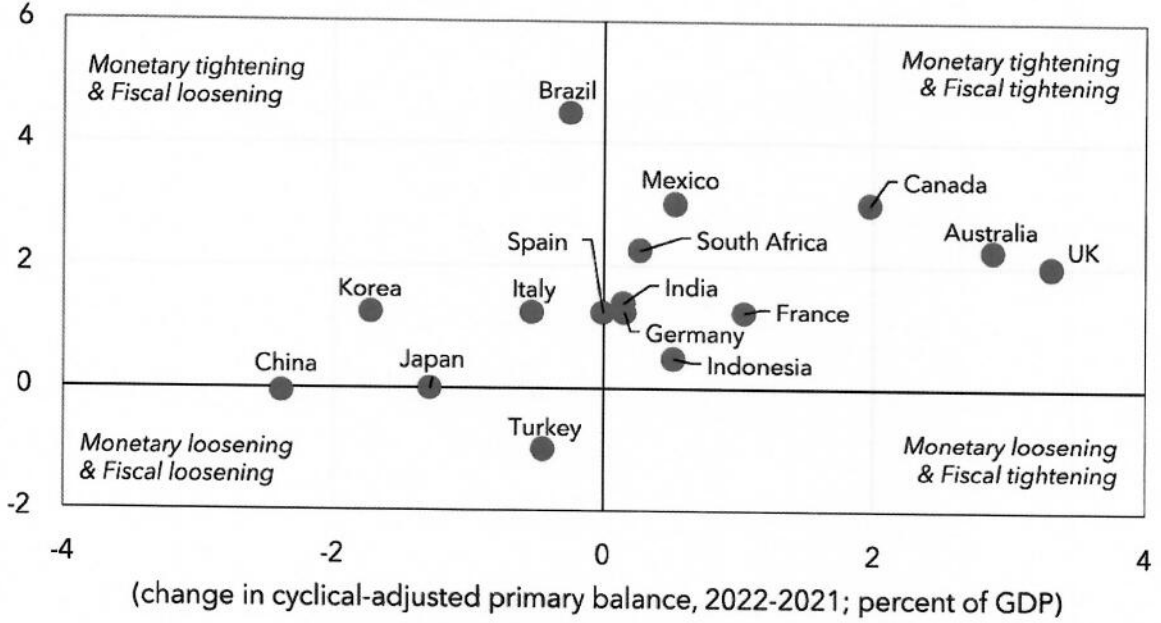
¹ <http://mustafadurmusblog.blogspot.com/>

² <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2022/10/09/fiscal-monitor-october-22>

G-20 fiscal and monetary policy mix*

(change in policy rates, Jan. 22 - latest, percentage points)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye, dünyanın hiçbir ülkesinden uygulanmayan ekonomi politikaları izlemektedir. Dış politikada değerli yalnızlık gibi bir safsatayı ileri süren AKP iktidarının ekonomi konusunda da “değerli bir yalnızlık”a sürüklendiği ortadadır. Dolayısıyla AKP idaresindeki Türkiye, bu dönemde ‘gevşek para - gevşek maliye politikası karmaşı’ uygulayan tek ülke olarak tarihe geçmiştir!

Motivasyonunu seçim sürecinin oluşturduğunu düşündüğümüz bu durum, bir maliye politikasından öte bir savrulma olarak değerlendirilmektedir. Resmi Tüketici Enflasyonunun (TÜFE) Ekim ayında yüzde 85,51, Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) ekimde aylık yüzde 7,83, yıllık ise yüzde 157,69 oranında arttığı, üretimin azaldığı, işsizliğin çift hanelere demirlediği, sanayi üretiminin Eylül 2022 verilerine göre aylık bazda yüzde 1,6 ile tahminlerden fazla düştüğü ve yıllık bazda pandemi sürecinden bu yana en düşük artışın kaydedildiği bir kriz ortamında AKP gibi hem gevşek para hem de gevşek maliye politikası uygulayan başka bir hükümet yoktur. İktisat tarihinde de Türkiye'dekine benzer koşullara sahip olup böyle bir politika karmaşasının yaşandığı başka ülke örneği yoktur. Kaldı ki son birkaç yılda değişen maliye bakanları, merkez bankası başkanları ve ekonomi bürokratlarının sayısı dahi iktidarda ne denli büyük bir kafa karışıklığı olduğunun açık göstergesidir.

Gelinen noktada hükümetin ekonomiyi düzeltme hedefiyle değil, koltuğu kurtarma gayesiyle hareket ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu tabloda olumlu ya da müjde gibi sunulan her adımın bedelini halkımızın misliyle ödeyeceğini unutmamak gerekir.

Yukarıda yapılan tespitler ışığında ülkemizde yaşanan derin ekonomik krizin nedenleri ve bu krize karşı alınması gereken önlemlerin belirlenmesi, hükümetin ekonomi politikalarında ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi ve bunlara dair çözüm önerilerinin ortaya konulması, hükümetin uyguladığı kur korumalı mevduat uygulaması, vergi afları ve düşük faiz politikası gibi politikaların ülkemiz ekonomisine maliyetlerinin belirlenip sonuçlarının tespit edilmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin ortaya konulması amacıyla Anayasanın 98, TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

ÖZET

Ülkemizde Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizlerinden biri yaşanıyor. İktidar kriz kelimesini telaffuz dahi etmiyor. Ancak vatandaşımız, sokakta, pazarda, markette katlanan fiyatlarla, işsizlik, yoksulluk ve sefaletle bu krizi iliklerine kadar hissediyor. Artan otoriterleşme ve siyasi erkin toplumsal ve ekonomik tüm alanlarında tek söz sahibi olma eğilimi, ülkedeki sermayenin hareketlerini de ciddi oranda etkilemiştir. Bir yandan yerli sermaye yatırımlarında ciddi bir düşüş yaşanmış, diğer yandan da kurumsal işleyişin sekteye uğraması ve özellikle özerk olması gereken ekonomik kurumlarının bu özelliklerini kaybetmesi de yabancı sermaye çıkışlarını önemli ölçüde tetiklemiştir.

AKP'nin ağır bedellerine rağmen düşük faiz ısrarı piyasa gerçeklerini reddeden bir noktaya evrilmiştir. Devlet bankaları üzerinden zaman zaman düşük faizli kredi imkanları sunulması, hem kamu bankalarının bilançolarında bozulma yarattığı gibi enflasyonu tetikleyen bir unsur halini almıştır. AB ve ABD'de faizlerin yükseltilmesine rağmen Türkiye'de piyasa beklentilerinin tersine düşük politika faizi uygulamasının devam etmesi krizi derinleştiren bir sorun olarak görülmektedir. Öyle ki yaşanan döviz ve likidite sorununu derinleştiren bu ısrarın kısa sürede ekonomide bir iyileşme eğilimini dahi doğurması beklenmemektedir.

Gelinen noktada hükümetin ekonomiyi düzeltme hedefiyle değil, koltuğu kurtarma gayesiyle hareket ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu tabloda olumlu ya da müjde gibi sunulan her adımın bedelini halkımızın misliyle ödeyeceğini unutmamak gerekir.

Bu tespitler ışığında ülkemizde yaşanan derin ekonomik krizin nedenleri ve bu krize karşı alınması gereken önlemlerin belirlenmesi, hükümetin ekonomi politikalarında ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi ve bunlara dair çözüm önerilerinin ortaya konulması, hükümetin uyguladığı kur korumalı mevduat uygulaması, vergi afları ve düşük faiz politikası gibi politikaların ülkemiz ekonomisine maliyetlerinin belirlenip sonuçlarının tespit edilmesi krize karşı etkin ve sonuç alıcı politikaların ortaya konulabilmesi için büyük önem arz etmektedir.